

ВЕСТИНИК Литературен ВЕСТИНИК

- Дино Бугзати
- Витолд Гомбрович
- Антон Чехов
- Роберто Боланьо
- Едуардо Галеано

Нова българска

- Антина Златкова
- Лилия Трифонова
- Мартин К. Илиев
- Петър Чухов

Международен поетичен уъркшоп Софийски метафори

Рецензии за Воголазкин, Набоков и Пламен Дойнов

Интервю с Еманюел Карер

Разговор с Анна Златкова по повод Деня на преводача

Петър Чухов

Училище в мазето

Старите чинове
с издрасканите ни имена
които все още
се учат

Нас отдавна ни няма
в този свят
където анатомията оформя дланите
едновременно с гърдите
на съученичките
математиката изразява пропорциите
между растежа на мустаците
и самоочувствието
а географията се простира
от Тихия Дон
до Белия Дом

Колкото до историята
(или по-точно
историите)
тя започва
и свършва тук –
с малките ни имена
които никога няма
да пораснат

●

Неделята ме пита как се казвам.
Прекрасна е – с разпуснати коси
от бистрота, щастливо лятно тяло
и необятна, сенчеста походка.
Познавам вече хиляди недели
и съм се изкушавал да си мисля,
че е възможно нещо по-сериозно
да се получи между нас – уви,
те просто не възкръсват никога,
макар че някои от тях
приличат си като близначки.

Неделята ме пита как се казвам.
Ще се направя, че не съм я чул.
Защо ми е поредно запознанство
със собствената ми нетрайност,
с онази чужда красота,
която носиш в себе си за малко,
но винаги ти се изплъзва.

Неделята ме пита как се казвам.
Какво ли да ѝ отговоря,
когато знам – в нощта, която идва
три пъти ще се отрека от нея.

Още седмица лято и после какво?

Ще ни захлуни пак
красивата баналност
на есента

ще се превръщаме
в метафори
на себе си

в изящни неудобства
в грейнали пространства
на липсата

отнякъде
ще духат ветрове
но няма да ни носят
нищо
а ще ни отправят
в неуместни възрасти
и пълнолетието пак
ще се отдалечава –
бяла лястовица
в тъмен сън
зад който чака
слънцето
на зимата

Стиховете са от новата стихосбирка на автора „Есенен
Великден“, под печат в ИК „Жанет 45“.

ISSN 1310-9561

9 771310 956004

В центъра на новия брой 153/Лято на сп. „Християнство и култура“ стои темата „Християнство и история“, в която са представени текстовете на Георги Капривев *Любознание срещу лоботитство – византийският ход* и на Горан Благоев *Българската православна църква и „другите“*. Примерът с *Вардарска Македония (1941–1944 г.)*. Темата е допълнена с текста на Алекс Массаветас *Украйна: немезист на „третия Рим“ и на „Руския свят“*, включен в рубриката „Проблеми на Православието“. Друг тематичен кръг е рубриката „Християнство и философия“, в която са представени лекциите на Клайв Стейпълс Луис *Човеци без гръд* и *Унищожаването на човека*, както и текстовете на йеромонах Мелетий Спасов *Колкото е по-велик геният, толкова по-дълбоко открива своята вина*, и на Йозеф Бохенски *Обществото*. Рубриката „Християнство и истина“ е представена с текстовете на о. Пламен Гечев *Тайнството Кръщение: врата, но накъде?* и на Ренета Трифонова *Нравствената ерес на нашето време*. В броя е включено и есето на Джонатан Дън *Словото в езика*, а в рубриката „Християнство и изкуство“ е представена статията на Ралица Райкова *Пътят на лото в света*, посветена на книгата *Поразените* на Теодора Димова и анализа на Слава Янакиева *Щрихи върху историографията на средновековната презентативна култура*. Броят е илюстриран с фотографии на Емил Добрев от манастира Великата лавра в Света гора, Атон.

„Мисията на превода“ е темата на новия брой 07 на сп. „Култура“. Какви са характеристиките на добрия превод, какви са клопките му и как преводачите се справят с мечтата за съвършенство? В броя може да прочетете отговорите на проф. Цочо Бояджиев, Иглика Василева, Нина Венова и Войчех Галонзка, както и размислите на Мария Елизабет Райхер по темата „идентичност и превод“. В рубриката „Идеи“ ще откриете есета на Маргарет Атууд и Патрик Бушрон за „голямата изолация“, Жан-Франсоа Колосимо размишлява над „войната със стипуите“, а Питър Померанцев над „пандемията от лъжи“. И още: юбилейни интервюта с поета Георги Борисов и режисьорката Малина Петрова, както и разговор с проф. Станислав Памукчиев за „рисунките в изолация“. Рубриката „Сцена“ предлага срещи с Петър Вълчанов и Кристина Грозева, с Вацлав Мархоул и Павел Веснаков. Фотографиите са на Стефка Борисова, а разказът в броя е на Иван Сухиванов.

2

Набоковите Звуци и други истории – разказите на гениалния писател най-после на български

Тъй като карето за тази литературна бележка е доста ограничено, нека първо кажа, че тя е по-скоро информативна, тъй като и без това няма как да добави повече към атестацията, която представлява самото име на Владимир Набоков. Появата на сборник с негови разкази на български отдавна трябваше да се случи, а добрата новина е, че „Звуци и други истории“ е само първият том от поредица, като се очаква и следващ – „Красавица и други истории“. Издателството е „Колибри“, а преводачът, захванал се с тази изключително трудна и възискателна задача, която може да изплаши всеки професионалист, е Мария Хаджиева. Първият том съдържа писани на руски разкази от 20-те и 30-те години на ХХ век, които ни отвеждат както в изгубената предреволюционна Русия в нежносталалгичните спомени на Набоков, така и в Париж, Швейцария, Англия и разбира се Берлин, в който писателят прекарва голяма част от споменатите години като имигрант, преди да се пресели в Америка. В послеслов към сборника българските издатели дават и бележка за това как са били подбрани разказите за това издание и кои са тематичните нишки, които ги свързват, както и кратка сводка за всяка една история. Сред тях са абсолютни шедеври като „Адмиралтейската игла“ – сравнително кратък разказ, в който геният на Набоков успява да разкаже за необратимия преход между два коренно различни свята – на царска в съветска Русия, и то с поразително бегли щрихи за новия ред на насилие, затворени в сякаш случайно вмъкнати фрази, както и да възкреси една приключила любовна история и да развие въпросите за тъканта на паметта и сложната връзка между действителността и изкуството, между прототипите и литературните образи.

Това са все теми, които малко или много присъстват в повечето му текстове, но нека не забравяме и тези за съдбата и случайността („Катастрофа“, „Случайност“), за носталгията по родината и младостта („Писмо до Русия“, „Великденски дъжд“), за писането („Пътникът“, „Василий Шишков“), за сложната и някак устойчива ефимерност на любовта („Музика“, „Звуци“), за дълбините на човешкото страдание („Завръщането на Чорб“, „Картофеният Елф“, „Рождество“), за крехкостта на щастието („Облак, езеро, кула“), за насилието и тиранията („Изтребване на тираните“, където Набоков създава изключителен събирателен образ на един диктатор, който по думите му може да бъде и Ленин, и Сталин, и Хитлер). Неизбежно в разказите присъстват и забележителните познания на писателя за класическата музика („Музика“, „Бахман“), доживотната му страст по пеперудите („Пилграм“,

„Рождество“) и картините на обживения от него в детайли Берлин („Пътеводител за Берлин“). Тези теми, разбира се, преливат една в друга в различните разкази – многопластови, с огромна акустика, белязани от неизбежния Набоков глас, чиито съвършени, изкусни, самобитни тропи и майсторски слог проникват дори и в гласовете на уж различните му герои, издавайки онзи, който стои зад тях. Набоков е несъмнен словесен фокусник, ненадминат в пластичните човешки и природни натюрморти, които създава благодарение на вниманието си към детайлите, към уж незабележимото и несъщественото, към онова, което преминава през деликатните ни сетива, но затова пък често се настъпява с огромна тежест в паметта ни; той е изрив и в начина, по който преобръща читателските очаквания и предизвиква нагласите ни („Звуци“, „Пътникът“). По този повод обаче ми се иска да разкажа за една моя спонтанна инициатива, докато четях книгата, един експеримент, който, надявам се, дори самият Набоков би оценил. Подбрах някои от най-особените и оригиналните му словосъчетания и ги публикувах в една от качествените читателски групи във Фейсбук, без да разкривам автора им, с въпроса как звучат на читателите, сред които има и много автори, преводачи и представители на издателства. Много от оценките, преди да разкрия загадката, бяха негативни: присмех, изумление, определени като „маниерни и безумни“, „безсмислени“, „противни“, „претенциозни“, „смислово нелепи“, включително и категоричното „литературна чалга“. След пояснението на кого са се появили очаквано смущение и съмнения към превода, както и оправдания, че липсва контекст. Действително, в контекста на Набоков, изплетен като сребристите нишки на паяжина, всеки избор на думи, дори и най-пищният, звучи филологически прецизно и с пълнота на смисъла, от която няма какво да се отнеме. Замислих се обаче колко са заклетите почитатели на Набоков у нас, които веднага биха разпознали стила му, и каква е всъщност перцепцията на творчеството му, но най-вече и за това, че според мнозина подобни фрази биха били приемливи в чужд, но не и в български текст. Замислих се за това важно ли да знаем кой говори, вляе ли това на оценката и читателското ни преживяване и защо оригиналността у Набоков е гениална, но същата в български текст би била подложена на редакторска санкция заради своята „абсурдна маниерност“. Това обаче е тема за друга дискусия.

АНТОНИЯ АПОСТОЛОВА

Владимир Набоков, „Звуци и други истории“, превод от руски Мария Хаджиева, изд. „Колибри“, 2020

Осемнадесето издание на Пловдив чете 28 септември – 4 октомври 2020

Издателство „Жанет 45“ със съдействието на Община Пловдив за първи път организира литературния фестивал „ПЛОВДИВ ЧЕТЕ“ през 2003 г.

На този празник на книгата гостуват авторитетни издателства от цялата страна, а Главната на Пловдив се превръща в огромна книжарница на открито. Срещи с български и чуждестранни писатели се провеждат в къщите на Стария град, в НБ „Иван Вазов“ и читалища, в приятна атмосфера на кв. Капана и на други любими места на пловдивчани.

Заедно с Народна библиотека „Иван Вазов“ по време на фестивала се избира и Читател на годината в няколко възрастови категории (от 5 до 105 години). Естествена професионална тежест добавят годишните Национални награди в областта на литературата „Христо Г. Данов“, организирани от Министерството на културата и отдел „Култура, археология и културно наследство“ при Община Пловдив.

На церемонията за официалното откриване на фестивала в Античния театър на Пловдив кметът на града връчва традиционния „Орфеев венец“ (изящна пластика-копие на художника Жорж Трак, придружена от парична премия в размер на 5000 лева) за високи постижения в областта

на съвременната поезия. Носители на наградата през годините са поетите Константин Павлов, Валери Петров, Борис Христов, Петър Анастасов, Дамян Дамянов (посмъртно), Стефан Цанев, Иван Теофилов, Иван Цанев, Иван Вълев, Калин Донков, Екатерина Йосифова, Александър Секулов и Иван Ланджев. От 2015 г. организаторите на „Пловдив чете“ връчват и наградата „Златна четка“ за най-добро художествено оформление на книга. Носители на отличието са Христо Гочев (2015), Яна Левиева (2016), Кирил Златков (2017), Иво Рафаилов (2018), Стефан Касъров (2019). За да научите пълната програма на фестивала, посетете официалната страница plovdivchete.com

Знам какво предлагам и мога да бъда доста убедителен

Разговор с антикварния търговец и запален читател Виктор Марков

Как стана антиквар?

– Случайно. Баща ми имаше огромна библиотека, но беше казал, че докато е жив, не разрешава книгите да излизат от къщи, дори на заем за приятели („тък като умра, правете каквото искате с тях“). Когато почина, времената бяха трудни и започнах да продавам това-онова – така помогнах на себе си, майка си и брат си и навлязох в нов занаят.

Как набавяш книгите и къде ги тържиш?

– Набавям ги от колеги, частни лица, познати, вторични суровини и тайни канали. Държа ги у дома.

Има ли книги, които те е яд, че не можеш да прогадеш, а ги намиращ за ценни?

– Случва се, но много рядко. Аз приемам, че хората са различни и имат различни вкусове и интереси – това първо. Второ, обикновено знам какво предлагам и мога да бъда доста убедителен. И трето, ако нещо хубаво не се продаде, си остава за мен – нали и аз съм човек ☺

А случвало ли ти се е да бабиш продаването на дадена книга, защото я искаш за себе си?

– Непрекъснато.

А кои са най-ценните книги, които притежаваш?

– Не мога да изредя всичко, но ще спомена по едно-две заглавия. Ето две книги, ценни лично за мен – „Когато татковите мустаци бяха все още рижки“ на Волфдигтрих Шнуре и „Бъдещето е наша работа“ на Дени дьо Ружмон. А ето и две, които имат и по-висока търговска стойност – „Политически и философско-религиозни размишления“ на Стоян Михайловски и „Звезден гуамант“ – единствена стихосбирка на полския поет Циприан Норвид. Но като цяло „ценни“ в смисъл на „скъпи“ попадат рядко и не се задържат за дълго.

Накрая един полушеговит въпрос: Ти си от антикварните търговец, които често лично занасят книгите на клиентите. Случвало ли ти се е да ти става мъчно за книгата, срещайки се лице в лице с клиента?

– Рядко – само в случаите, когато книгата е поискана от колега (и то не винаги). Всичките ми останали клиенти са много симпатични.

Разговора води ЕМАНУИЛ А. ВИДИНСКИ

Национален фонд „Култура“

С т о л и ц а

Георги Гаврилов: Трябват усилия в полза на културата из цялата страна, за да успеем да променим нещо

Да те върна към началото на фестивала, как започна всичко?

София ГлосиФест е наследник на Националния Фестивал Глоси, стартирал преди повече от 10 години в Благоевград.

От 2018 г. насам се появи идеята за организиране на литературен фестивал в Хралупата, който да се случва два пъти годишно – в началото на май и в началото на ноември, обикновено продължаващ 3 или 4 дни. Много скоро след стартирането на тази идея фестивалът излезе извън рамките на литературата и присъедини други области на изкуството към програмата, в това число музика, фотография и други визуални изкуства. С всяко издание участниците се увеличаваха, а в един момент добавихме и други локации освен Хралупата.

Как протече фестивалът в условията на Ковид-19 тази година?

Ковид-19 промени целия свят, нямаше как да не се отрази на събития, подобни на ГлосиФест. След 13 март всичко е различно, фестивалът също се промени. Пролетният, както и есенният, се провежда предимно онлайн, с малки изключения. Предизвикателствата, които предлага кризата, позволяват разработване и развитие на нови форми и подходи, които ние опитахме да използваме и внедрим максимално. Направихме няколко извънфестивални събития онлайн с пожелателна подкрепа към Хралупата. Пролетното издание беше първото, което включва чуждестранни автори, след като през миналата есен в Хралупата ни гостуваха Иван Херцег, Мария Деянович и Ана Мария Гърбич, което доведе до идеята да поканим поети от други страни, започвайки с тях. През есенното издание, което тече сега в безпрецедентен 12-дневен марафон, се включиха хора от 19 страни. Повечето – отново онлайн, но сякаш тъкмо това ни показва как могат да се използват възможностите на интернет връзките, които дават достъп и развитие на социалното общуване в необичайна ситуация. Така ГлосиФест достигна до новините във Виетнам и Швеция, което в предишните условия нямаше да се случи. Запознах се с много интересни автори и започнах да се изграждат мостове между България и други страни, които някой ден ще дадат и резултат във физическо измерение. Разменени гостувания, издаване не чуждестранни антологии и т.н.

Освен пандемичната обстановка, с какво се различава фестивалът през 2020?

Разбира се, пандемичната обстановка изигра основна роля в протичането на много от събитията през тази година. Различното беше също участието на хора от чужбина, за което вече разказах. Също така мисля, че и ние всеки следващ път се справяме по-добре и със сигурност има още какво да изчистваме, но в това ни помагат и другите хора, с коментари, идеи, предложения. През есенното издание ГлосиФест получи и своето ново лого, дело на Яна Георгиева.

На всички е ясно, че организирането на подобен вид фестивал с некоммерсиален характер не е никак лесна работа. Какви предизвикателства трябваше да прескачаш като организатор, като изключим пандемията от коронавирус?

Безсъние, на първо място. През последния месец почти не спя и пак времето все е малко, дори през 2020 г. Комуникация, програма, просто хората са много, над 80, иначе всеки от тях откликна и беше отворен за идеята. Даже с няколко души започваме дълготрайна работа.

Качвате видеа в ютюб. Това прави ли фестивала по-видим за хората извън София (може би извън България?) и гледат ли се те?

Надяваме се, това е идеята. Когато преди няколко издания Теодора Лалова се включи онлайн на фестивала с видеовръзка от Белгия, беше много вълнуващо и странно. Тя беше първата и беше преди Ковид-19. За нашите приятели в чужбина, за чуждестранните участници и тези, които искат да гледат тях, мисля, че ютюб премиерите са начин да станат част от феста.

Видима ли е според теб по принцип българската култура (и в частност литература) в обществото?

Мисля, че започва да става. С фестивалите, базарите и аелите на книгата. Мисля, че народът ни и особено по-младото поколение приема, че подобни събития трябва да бъдат естествени за културна страна, дори да бележат сезона по някакъв начин. За жалост, повечето от това е централизирано в столицата. Трябва навсякъде да се бута нагоре, иначе се губи моментът и т.н.

ГлосиФест се провежда на повече от едно място като локация, което го прави още по-градски фестивал, фестивал на града и неговите творци. Успявате ли да приобщите и случайни минавачи?

Да, успяваме, те сами се приобщават в повечето случаи. София е многоцветен град, може да срещнеш и да ти се случи всичко. Тази година включихме още две нови локации, бар Singles и книжарница „Български композитор“. И двете места са близо до големи потоци хора, които се интересуват, питат, спират се и се включват.

Тази година за първи път имате гости от чужбина. Колко важен ти се струва този обмен на творци от различни ширини, биографии и езици, че и жанрове?

За мен е безценен. Колкото и свързан да е светът, поетиките продължават да имат локално специфично звучене. Различни естетики, различна психология, история, това оказва влияние и е много интересно да внасяме примери от цял свят, както и да запознаваме света с български поети.

Накрая: разкажи някоя любопитна случка около фестивала тази година?

Още в първия ден имаше любопитен момент, защото всъщност в един и същ ден и час бяха открити два фестивала – Международният София ГлосиФест есен 2020 и КВАРТАЛ Фестивал, на който бях поканен да чета, Глоси

Годишни награди на Портал Култура 2020 г. (II кръг)

В съответствие с регламента на конкурса, журито номинира следните творби (по азбучен ред на авторите) в разделите *Проза* и *Хуманитаристика*:

ПРОЗА

Антония Апостолова, „Потъване в мъртво море“, *Жанет 45*, 2019 г.
Владимир Зарев, „Чудовището“, *Хермес*, 2019 г.
Деметра Дулева, „Странстващият албатрос“, *Хермес*, 2019 г.
Иван Станков, „Имена под снега“, *Фабер*, 2019 г.

ХУМАНИТАРИСТИКА

Амелия Личева, „Световен ли е Нобел?“, *Колибри*, 2019 г.
Асен Терзиев, „Драмата и английският романтизъм. Уърдзуърт, Колридж, Байрон, Шели“, *ИК Петко Венедиков*, 2019 г.
Добрин Тодоров, „Многоликото битие и новото световъзприятие на съвременния човек“, *Парадигма*, 2019 г.
Пламен Антоф, „Анималистиката на Емилиян Станев“, *Книги за всички ЕООД*, 2019 г.
Имената на победителите в конкурса ще бъдат обявени от журито на официална церемония в Книжен център „Грунуйч“ на 1 ноември 2020 г., в Деня на Народните будители.

се откри онлайн, а КВАРТАЛ фестът на живо с публика пред филиал Сердика на Столична библиотека. За кратко направихме обединение на двата фестивала, сливане в още по-голямо събитие, хубаво е, че стана така, хубаво е зрагът да разполага с такива възможности. В рамките на ГлосиФест също така бяха представени дебютната книга на Наталия Иванова „Човек с бинокъл“ и новата книга на Ренета Бакалова „И други езици“, и двете чакам от години.

Програма „Култура“ на Столична община

Разговора води
ЕМАНУИЛ А. ВИДИНСКИ

КОНКУРС

Конкурс 13 века България

НАЦИОНАЛЕН
ДАРИТЕЛСКИ ФОНД
„13 ВЕКА БЪЛГАРИЯ“

„Литературен вестник“, с подкрепата на Национален дарителски фонд „13 века България“, обявява годишен конкурс работилница за литературна критика. В конкурса могат да участват автори до 35-годишна възраст.

За участие в конкурса се приемат литературнокритически рецензии с обем до 5000 знака върху книги в областта на художествената литература и хуманитаристиката, български и преводни, публикувани през 2019 и 2020 г. Текстове (с посочени име на автора, дата на раждане, телефон и електронен адрес за връзка) се приемат до 15 октомври 2020 г. на адрес: lv_konkurs@abv.bg

В конкурса ще бъде присъдена една голяма награда „13 века България“ в размер на 400 лв., която ще бъде обявена през декември 2015 г. Изпратените за участие текстове ще бъдат разглеждани текущо от тричленното жури на конкурса и номинираните ще бъдат публикувани в специална ежеседмична рубрика в „Литературен вестник“, както и на сайта на изданието. Авторите на номинираните текстове ще имат възможност да участват в творчески работилници, в които ще се включат утвърдени критици и редакторите на „Литературен вестник“.

Международен поетичен фестивал Софийските метафори – I

12 – 13 септември 2020

В рамките на два дена участниците в Международния поетичен фестивал „Софийските метафори“ проведоха поетичен пленер, написаха, преведоха и прочетоха пред софийската публика стихотворения, посветени на София. Целта на този фестивал е да популяризира зад граница културното наследство и многоликост на нашата столица, да насърчи връзките и взаимоотношенията между българските и европейските творци и да допринесе за обогатяване и разнообразяване на софийския литературен живот. Във фестивала участваха поетите Аксиния Михайлова, Ингрид Артез (Чехия), Мирча Дан Дуца (Румъния), Петър Чухов, Клаудиу Комартин (Румъния), Димана Иванова, Георги Гаврилов, Калоян Христов, Иван Христов.

Събитието се осъществи с подкрепата на програма „Култура“ към Столична община, Чешки център – София, Сдружение Free Sofia Tour, Пазари „Възраждане“ ЕАД. На вниманието на читателите на „Литературен вестник“ предлагаме стихотворенията, които бяха написани по време на поетичния пленер, бяха преведени и представени в галерия „Сердика“ на Женския пазар. Фестивалът беше организиран от журналистката Теодора Станкова и поета Иван Христов.

Аксиния Михайлова

Още съм тук

Разлистваш ненаситно улчките ми,
чужденецо, преситеният ти обектив
вече плюе

слепи прозорци, олющени стени
и охранени котараци, излегнати
на припек

пред арабските магазинчета.
Гласът на самотен саксофон те вика,
провира се между обръчите
на дайретата и се слива
с чужди за ухото ти наречия.

Питаеш за името ми,
сякаш прилагателните *житен, конски,*
женски

могат да излекуват амнезията
на сърцето.

Зиморничав гълъбица – душата ми,
сви гнездо тук преди век и половина,
преди чаршиите да разпрегнат
волските каруци

и да избягат от калната си сянка.
Притвори очи под мекото
септемврийско слънце
и пусни камбанния звън да успокои
ума ти,

само тогава ще чуеш как от
проксяните джобове
на Историята се изхлузват житени
зърна

и конски синци и трополят
като дръжец между сергиите.

Аз съм резка върху линията на живота
на този град, чужденецо,
а полите ми пъстри – по женски.

Слице към изгрева

За кого пазиш лавровия венец, София,
изящните извивки на тялото ти
под хитона за кого са?
Някоя безсънна нощ
ще разтвориш пръстите на ръката си
и златен дръжд ще завали
над Западната порта на Улния Сердика.
Стресната от звъна на монетите,
совата върху левия ти лакът
ще припляска с крила
и този път
няма да обърка посоката.

Музеят на София

Обедният ветреца умножава
дъгите над фонтана
и ги влита в сецесионните фризове
на Минерална баня.
Един клошар се отдалечава,
отнасяйки съкровищата си
в жълта найлонова торбичка,
две момчета просят хляб в градинката,
мърморейки мантрите си пред всяка
пейка.

Никой не ги чува.
Мисля за историята на София,
грижливо охранявана в залите
на банята,

за „златна каляска“ на
Мария-Антоанета
– стил Луи XVI,
пренесла като оръсния думите ѝ
в тези ширини:

Като нямат хляб, да ядат пасти!
Нищо ново под слънцето на Историята.

Петър Чухов

Женски пазар Входът откъм Лъвов мост

Цветя.
Сандали и чехли.
Скара бира.
Вино.
Пелин.

Това обещават
щедро думите по табелите
и ние веднага
го виждаме пред очите си.

Не е като
да пишеш за любов.
Да се правиш
на рицар на Словото.

Безплодно
драскаме с химикалките.
По булеварда
колите ръмжат,
а лъвовете на моста
спят и сънуват
какво е да имаш
език.

Статуята на св. София

Би трябвало да е
символът
на града.

Но безпардонната сграда на банката
до нея
е по-висока
и това също
е символично.

Ето го нашето
златно момиче –
ще каже някой,
взрян
във вечно младото тяло
с жълта шия

и напънили
под черната дреха
гърди.

Но аз знам –
тя не е девойка,
а майка
и затова продължавам
да се оглеждам –
дано открия наоколо
поне някоя
от трите ѝ
дъщери.

Музей за история на София

Влизаме в музея.
Всички ние –
музеи
на самите себе си.

Векове протягат
ръцете си
към нас –
да ни прегърнат
или да ни сграбчат
и да ни разтърсят
с вик –
не сме изчезнали! –
и ние също
събирахме любов
и смърт.
Сега
ви ги даряваме.

И ето –
в тази бивша минерална баня
се потапяме
не във водата лековита,
а във времето.

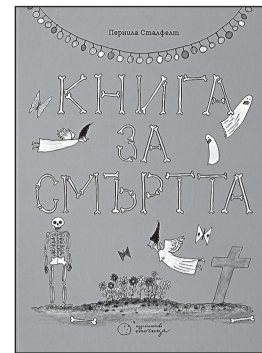
Кое то, казват,
че лекува всичко.

Стефан Зефирова

Пазар на страховете

Някой подритва найлоново пликче по
улицата.
Никой вече нищо не пипа.
Пазар на страховете.
Плодове и зеленчуци без срок на годност.
Хора без устни и носове
Се опитват да подушат времето.
Всяко пазаруване вече може да е последно.
Срещата с Другите стана по-екстремна
от скок с бънджи.
Но най-опасна все още остава
Срещата със Себе си.
Знаеш ли кой си станал под маската?
Знаеш ли днес кой ти продаде хляба?
Все още ли познаваш онова момиче без
устни от съседния апартамент?
Днес постави ли дезинфектант на
мислите си?
А на душата?
Надолу по улицата Някой подритва
найлоново пликче
В него е лежал Светът от Вчера,
Козато все още имаше
Миризми и
Вкусове.

ВИТРИНА

Пернила
Сталфелт, „Книга
за смъртта“, прев.
от шведски Росица
Пветанова, изд.
„Точица“, 2020, 32 с.,
18 лв.

Можем ли да говорим за смъртта с децата?
И как? В книгата на Пернила Сталфелт
смъртта е част от живота – с чувствата
и размисленията, които носи, с начина,
по който преживява човешкото въображение
да си представи онова „отвъд“, с обичаите,
които живите следват, за да почетат
своите близки и да се почувстват отново
свързани с тях. Авторката говори свободно,
за да може и детето да се почувства
свободно да задава въпроси, за да разбере тази
така важна част от нашия свят. Без да се
страхува, че ще засегне тема, по която „не
бива да се говори с възрастни“.

Владимир Набоков,
„Звуци и други
истории“, прев.
от руски Мария
Хаджиева, изд.
„Колибри“, 2020,
296 с., 20 лв.

Различни са нишките, които свързват
избраните тук първи две дузини рускоезични
разкази на Владимир Набоков. Музикалната
тема дава тон на тома, прозвучава и
мелодията на дръжда, прекъсвана от
музикални паузи. Следват темата за
случайното, ролята на съдбата и измамното
щастие и за писането, мистифицираното
авторство, отношенията с критиката и
читателя. Своеобразна поанта на първата
дузина в подбората се явява дванайсетият
разказ, „Рождество“, след което изривата
„Пръзка“ превключва стрелката на
релсите с темите за диктатора, насието
в следващата група разкази. В съзвучие с
Набоковото настояване, че човек не чете,
а винаги препрочита, разказът „Кръг“ се
явява финално обръщане към началото
и същевременно циклично припомня
фантазията на тринайсетото, което се
оказва отново първото: „Моля, заповядайте:
в един горещ летен ден в средата на юни...“

Франц Кафка,
„Роден съм да
живея в самота“,
прев. от немски
Ива Иванова, изд.
„Кръг“, 2020, 432 с.,
18 лв.

В нито една своя творба Франц Кафка не
разкрива себе си така, както чрез писмата
си: до любимите си Фелице Бауер и Милена
Йесенска, до близките си приятели, до баща
си. Откровени и дълбоко емоционални, тези
текстове са неповторимо свидетелство
за изключителната му чувствителност,
сложен гений и още по-сложен характер.
С преизданието на „Роден съм да живея в
самота“ отново съпреживяваме съкровените
любви на австрийския писател, неговите
страстни копнежи, пронизващите му
мисли за живота, изкуството, смъртта,
гнетящите го стракове. Писмата са
единственото оръжие, с което Кафка, през
най-мрачните страни от личността си, се
опитва да пребори самотата, да се
отскубне от присъщата ѝ или поне за кратко да я
отклони.

Авиатор – паметта за онова, което историята не вписва

В забележителния „Кратък филм за любовта“ на Кишищов Кешиловски има една покъртителна сцена: когато зрялата жена поглежда от бинокъла, с който опиталото да се самоубие момче я е наблюдавало с несполотената си любов, тя „вижда“ там отсреща, в собствения си прозорец, себе си в един отминал вече момент, поправим единствено от въображението. Мислех си, че нещо подобно трябва да изпитва и героят на Евгений Водолазкин в „Авиатор“, когато го отвеждат в насрещен на някогашния му апартамент, за да погледа оттам с бинокъл мястото, където за последно е бил щастлив.

Казват, че „Авиатор“ не е „Лавър“, другият важен роман на Водолазкин, който по-рано тази година беше издаден на български от изд. „Панорама“, и все пак двете книги носят почерка на автора си, споделят неговия живописен, „филологически“ език, специфичния му слог, ироничния му поглед, както и важните за него теми: времето, паметта, греха, наказанието, прощката, любовта... Можем да търсим много напращащи се съответствия: от излезлия няколко години преди неговия роман на Захар Прилепин „Обител“, който също разказва за лагера в Соловки, през писалите също много успешно за паметта Мария Степанова и Сергей Лебедев, чиито книги „Памет за Паметта“ и „Предел на забравата“ излязоха на български, до „Престъпление и наказание“ на Достоевски заради сходството в едноименните теми, та чак до „Кучешко сърце“ на Булгаков и дори Александър Беляев заради фантастичния елемент в романа. Водолазкин обаче е достатъчен сам за себе си и както сам признава, обича да си играе с жанровете: в „Авиатор“ имаме и фантастика, която е само повод за един силно реалистичен роман, и детективска линия, повод за етико-философски размисления, и исторически роман, в който, както ще видим, разбирането за историята е съвсем различно. В края на ХХ век – век, който според Водолазкин е един от най-наситените и важните за човечеството – протагонистът Инокентий Платонов се събужда в пълна амнезия, своеобразна табула rasa, в болница по времето на управлението на Борис Елцин. Роден през 1900 година, Платонов би трябвало да е на 99, но всъщност е на около 30. Той се оказва размразен след експеримент, проведен през 30-те в един от първите съветски лагери – Соловецкия. Сега неговата задача е да си спомни миналото, записвайки го, да бъде – буквално – възпаметен и възкресена памет за изгубеното време. В тази задача го съпровождат неговият лекуващ лекар Гайгер и внучката на неговата някогашна любима, която той (не)очаквано обиква.

„Какво се случва, когато човек трябва да се приземи в друго освен своето определено историческо време?“ Този донякъде предвидим и експлоатиран литературен сюжет е разигран чудесно от Водолазкин в първата част на книгата, в която героят води свой дневник без дати, по дните от седмицата – като част от повторимото, кръгово време. Втората част е решена по-различно и осезаемо губи от интензивната на първата: в нея думата е дадена и на тримата герои, които водят свои дневници – записки, които накрая Водолазкин спира да маркира с авторство и дни, сливайки гласовете на тези представителни на три различни поколения, които звучат подозрително еднакво, без собствен открит глас. Отчитам това формално превръщане на второстепенните герои в главни за

грешка, като образът на младата невеста Настя е особено убедителен и двуизмерен. Също като в „Лавър“, и в „Авиатор“ Водолазкин проблематизира особено си разбиране за времето и историята, определяйки рая като място, в което време и събития вече не съществуват. Платонов твърди, че мисли неисторически: той вижда човека не като заложник на великите исторически събития, а тъкмо обратното – те са следствие на вътрешната нагласа и готовност на човека. „У всеки човек има гадост. Когато твоята гадост влезе в резонанс с гадостта на другите, започват революции, войни, фашизъм, комунизъм...“, пише Водолазкин.

Какво изобщо е събитие? Съвсем не само онова, което е избрано за вписване в учебниците. Герой-журналист в романа недоволства, че се опитва да насочи превърнали се в медийна сензация Платонов към исторически теми, докато той все му говори за звуци и миризми. Именно тях обаче – сетивните и чувствени усещания, цветовете, периферния фон на живота – търси в паметта си героят. За историята, литературата, изкуството ние имаме различни виждания, но именно онези крехки, неуловими неща от хода на съществуващото са обединяващата ни памет. И именно тях няма кой да запише, да съхрани. (Тук няма как да не се сетя отново за Мария Степанова и „Памет за Паметта“.) Паметта е клошар, който твори. Спомените отразяват живота изборително и това ги сближава с изкуството.

Помолен да описва спомените си, Платонов заявява: „Мен ме интересува най-гребното ежедневие, онова, което изглежда на съвременниците като разбиращо се от само себе си и не заслужава внимание. То придружава всички събития, а после изчезва, неописано от никого – сякаш всичко се е случвало във вакуум“. Затова и колкото и странно да звучи, той твърди, че не побойте в лагера (появил се на мястото на един от най-богатите манастири!) са го формирали, а съвсем други неща: църченето на щурец в Сибирская, мирисът на заврелия самовар, прозвъняването на гирляндите от въздушното течение, тропотът на дървени обувци по улицата... В историята, както я разбира Платонов, това СА събития, както е всичко, което се случва на този свят.

В този смисъл Гайгер неслучайно нарича „животописец“ пациентта си, който се оказва художник. „Трябва да се разпореждате с целия формат, в него да уредите света“, е казал някога учителят му по рисуване. Водолазкин успява чрез погледа на героя си да скицира с неочаквана плътност няколко епохи: и предреволюционната, и съветската, и демократичната. Шриховайки уж небрежно и на едро големите събития, той запълва контурите им с много по-важното: онова, което не може да се предаде, което знаят само присъствалите в него. Писателят успява едновременно да внуши нежността и копнежа, които героят му изпитва към своя изгубен златен, младенчески, предреволюционен свят, и да вмъкне достатъчно красноречиви критики към днешния заварен свят: с пошлостта на медиите му, предлагащи своите песни и пляски на една наново послушна и безкритична маса, упоена от забавленията, кръсъщите и риалитата; с втория начин, по който всичко трябва да се заплати, за да се получи; с парвенющината на новобогаташите и новополитиците. А нима това не е достатъчно за съветския период: „Изведнъж проумях напълно ясно, че за някакъв си няколко години е изчезнало разбирането

за право и не-право. За високо и ниско, за светлина и мрак, за човешко и зверско“. Или потресът му да види и невъзможността да си обясни кадрите със смееща се комсомолка, докато са се случвали ужасите в лагерите. Човекът неизбежно принадлежи на своето време: „В тогавашния свят ние бяхме различни, чужди помежду си, често врагове, но като погледна сега – излиза, че с нещо и близки. Имахме общо време, а това, както се оказва, е страшно много. То ни свързваше“. Въпреки това поради начина, по който разбира историята, Платонов е способен да прозре и времето, в което е бил замразен, да си представи като споменено неизживяното пряко. Една от централните теми в романа е тази за прегрешението/престъплението и наказанието. Платонов стига дори дотам да твърди, че няма наказание без да има все пак някакво провинение – логика (всъщност доста православнохристиянска), която абсурдно го сближава с тази за създаването на лагерите. Но Платонов наистина се оказва носител на вина, която тук няма да разкривам, за да не отнемам от читателското преживяване. Вина, която би могла да е и справедливост. А справедливостта според Платонов е по-низша от милостта, а тя пък – от любовта. Да, Достоевски диша в тези размисления на героя, който с времето започва да гледа на Зарецки (мъжа, който е така нарочно, незнайно защо, без причина, става повод за нещастията на Платонов и на всички, които той обича) със съчувствие, дори с разбиране, с някаква тъжна жал. Започва да го вижда като трагична фигура, една от всички онези, чиито сърца и нравствени вътрешности са резонирали, за да донесат ужаса на ХХ век. Най-важното откритие, което Платонов прави в лагера, е, че човекът се превръща в животното невероятно бързо. Справедливостта в романа е материализирана в символа на семейната статуетка на Темуга, чиито везни по невнимание – и отново символично – авторът счува като дете. Тази статуя е свързана и с началото на неговия път в рисуването, и с най-голямото престъпление в живота му. („На моята Темуга ѝ бе останал само мечът.“) Другият жалон в книгата – нещо като магленката на Пруст – е книгата „Робинзон Крузо“, която баба му му е чела в детството и от която тръгват не само спомените му, но и алегорията, която приравнява дела на Робинзон, озовал се на безлюден остров, с този на Платонов, озовал в друго време. „Онези, които бяха създали соловецкия ад, бяха лишили хората от човешкото, а Робинзон, обратното – бе очовечил заобикалящата го природа, бе направил от нея свое продължение. Те бяха разрушавали всеки спомен за цивилизацията, а той бе създавал цивилизация. По спомени“, пише Водолазкин. Краят на книгата оставя героя между небето и земята, точно както авиаторите, които и метафорично притежават онзи достатъчно широк поглед от горе, за да опишат „предмети, усещания“. Неслучайно участниците в експеримента по замразяването са били наричани „лазари“ – подобно на евангелския Лазар, който също е останал някак между небето и земята и никога не е бил питан дали желае своето възкресяване. Но се е върнал с погледа към онзи друг свят, след който никога не се е усмихвал.

АНТОНИЯ АПОСТОЛОВА

Евгений Водолазкин, „Авиатор“, прев. от руски Здравка Петрова, изд. „Лист“, 2020

Поетическата форма като политика

Допреди година се питах: що е то съвременна политическа поезия и има ли почва тя у нас? Но в мен се прокрадна усещането, че такава поезия може би е потомка на знайните и незнайни творби на опозицията като израз на свещеното право на свободния гражданин. Такава поезия сигурно са и творбите „от чекмеджетата“ през 45-годишната стагнация при комунизма. Сътвореното от политическите затворници-творци от по-близко и по-далечно минало, жертви на репресии от страна на народната власт са автентична политическа проза и поезия. Съвременната политическа поезия не пониква на гола поляна. В така ценното изследване на Ганчо Савов „Творци зад решетките“ се упоменават имената на политзатворниците от Старозагорския затвор Георги Заркин, Йосиф Петров, Йордан Вълчев, Любомир Канов. В книгата на Борислав Скорчев „Концлагерът Белене. Лагерът, който уби свободния човек“ има специална глава, където се проследяват precedentите на съпротива, като особено силно въздействащи са описанията за стремежа на лагеристите да използват всяко свободно време за осмисляне на този абсурден живот, който водят там, за запазване на духовното и интелектуалното в себе си. Създават се кръжоци по изучаване на френски език, четене на литература, създава се творчество – стихове, рисувани шаржове, портрети и скици от лагерния живот.

Всичко това говори, че духовността не може да бъде окована във вериги и тя, колкото и крехка да е, ще е като цвете, което си проправя път сред скалите. Ценните свидетелства от последните години за репресиите срещу интелигенцията веднага след Деветосептемврийския преврат и по време на 45 години комунизъм, както и отношенията на Държавна сигурност и интелигенцията, ни убеждават, че изкуството винаги е било средство за съпротива. Докато има диктатура, ще има и опозиция, ще има и култура, в частност поезия, която ще отстоява правата на свободния гражданин. И още. Та какво, ако не политическа поезия са творбите на Константин Павлов или епиграмите на Радој Ралин...

Мислила съм си и доколко „високата“ литература – поезията, е съвместима с политическо съдържание. Не е ли в някаква степен това дори коюнствено. Башлар пише във великолепната си книга „Поетика на пространството“, когато говори за къщата като феномен: „... Тя е предмет на изследване на най-дълбоката литература, тоест на поезията, а не на сладкодумната литература, която има нужда от чужди съдби, за да анализира съкровено“. Според Башлар най-дълбоката литература е поезията.

И ето ни пред съвременна политическа поезия. Втората книга с политическа поезия на Пламен Дойнов – „Влюбване в диктатора“, е събрала творби, писани в периода 2017–2020 година. Това е много силно психологически и психоаналитично подплатена поезия. Още самото заглавие на книгата „Влюбване в диктатора“ насочва дори малко запознатия читател към Фройдовото произведение „Психология на масите и анализ на Аза“, писано през 1920 г. Фройд отхвърля класическото противопоставяне на индивидуална психология и социална психология или психология на масите. Индивидуалната психология винаги е социална. Бащата на психоанализата се базира и на произведението на Густав Льобон „Психология на тълпите“. Сложните душевни меандри Пламен Дойнов ще опоектизира така:

*И ти разбираш с радостно учудване
как почваш да се губиш като облаче
в хипнозата на погледа му бащински...
И някъде отдолу смътно, празнично
страхът ти се разлиства в тъмно
влюбване.
(„Влюбване в диктатора“)*

Фройд уподобява връзката на масите с авторитарния водач на връзката между хипнотизирания и хипнотизатора. От друга страна, поради взаимната

идентификация на индивидите с масите, това може да се уподоби на любовна връзка, което сексуално измерение е сублимирано. В разсъжденията му за политическия авторитаризъм се съзира не толкова описание на социалдемократизма, бъдещия фашизъм по това време в Германия, колкото едно изпреварващо предсказание за установяващата се большевишка диктатура в СССР. Фройд пише: „Ако религиозната спойка на масите бъде заместена от друга, което в момента, изглежда, се удава на социалистическата, ще се появи отново същата нетолерантност към хората извън общността, както в епохата на религиозните войни...“.

Книгата на Пламен Дойнов съдържа 62 стихотворения и една поема, както и няколко страници фрагменти върху новата политическа поезия. Като че ли на пръв поглед политическата поезия се идентифицира само с понятието гражданственост, гражданска позиция, политическа ангажираност. Съвместимо ли е това с интимността на лирическия Аз, със съкровеността на изживяването. Поезията на Пламен Дойнов ни убеждава, че такава неразривна връзка, симбиоза, обусловеност не само е възможна, но дори е органична същност. През лично преживяното, през субективно претвореното в тези политически лирически творби се ражда духът на гражданското общество.

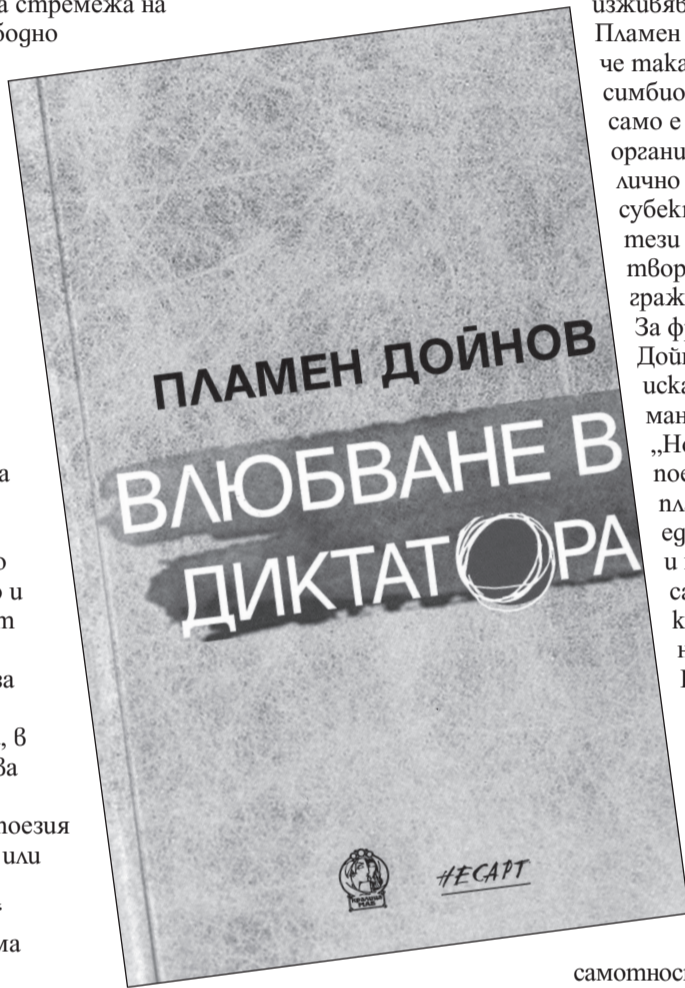
За фрагментите си Пламен Дойнов казва, че не би искал да се четат като манифест. И добавя: „Новата политическа поезия е лична

платформа, посветена единствено на поезията и на онова сияние около самотата на човека, която остава след края на поезията“.

Какво по-проникновено възприемане и тълкуване от авторовото усещане за този жанр. Защото политическата поезия е своеобразен жанр. Мисля си колко трябва да пазим тази крехка поетична

самотност от кресливите лозунги по разни агитки. И политическата поезия, като всяка поезия, се ражда в тишина и се чете в тишина. Тя е самотно занимание, което всъщност има интерфериращо широк социален отклик. „Безименна поема“ – една от най-автобиографичните творби на Пламен Дойнов, започва така:

*Аз заставам – за пръв и последен път,
не пред историята,
не пред себе си,
не пред Бог.*

Фотография: Мартин Гергов

*Просто заставам, за да извикам всичко
пред свободата на въздуха,
пред идеята на една чиста смърт,
пред тънкия сън на невинна
тревичка.*

Кои теми в политическото и поетическо съзнание и общение на човека са близки на Пламен Дойнов. В една молитва към Бог за помирение на враждуващи се казва: „Господи, обуи нозете ми в готовност да благовестя мира на всеопрощението“. Не знам дали Пламен Дойнов е готов за всеопрощението, но мисля, че се опитва „да влезе в обувките“ на персонажи с много различни съвестни. Да види политическото съзнание от позицията на много роли. Дали това ще е убиецът, който се връща уморен вкъщи и иска да забрави всичко, дали ще е премиерът, който се събужда, но не му се става и трябва да „започва да поправя счупената си държава“. А в „Сърцето на вицепремиера“ аз си представям образа му като в счупено огледало от „снимки на лукави таблоци“ и че това сърце наистина е като една „стотонна бомба“.

Политическата поезия на Пламен Дойнов е поезия с много амбивалентни чувства, които ту те стискат за гърлото от несправедливост и жестокост, ту те отпускат за миг с милолюбивостта си. В стиховете на Пламен Дойнов намират опоектизиране почти всички екзистенциални въпроси на битието.

За тази тъмна, непрогледна, дълго задържала се нощ поетът пише:

*Те тъкмо мислеха, че е отминала нощта,
единствената непрогледна нощ,
когато хората изчезваха безследно
в планинска пропаст или в себе си...
(„Втора нощ“)*

И в това първо стихотворение в книгата, звучащо като програмно, изникват мъчителните въпроси: „И кой допускаше, че може да се задържи? И откъде се взе?“. В поетическия образ-контраст на „тъмната нощ“ и „светлите хора и огромното око на слънцето“ още по-драстично се плисва отрезвяващата действителност-битието.

Първата част на книгата носи подзаглавие: „Истории за невинни хора“. Тук са стиховете за генералшата, за философията на контрапротеста, за нощта на кмета. Можем ли да кажем, че тези хора са все жертви на режима. И да, и не. Често обяснение е: „Такова беше, такова е времето...“, но всеки има избор за своята позиция. Да – някога тя се заплаща и с живота. Една от най-силните изповеди на Пламен Дойнов е стихотворението „Признавам, че не мога да напиша стихотворение за това“:

*Аз притежавам само няколко безсмисли думи,
но виждам: има зло, което в думите не се побира.
Езикът, свит зад зъбите, умира
пред ясното безумие.*

Да, има неща, пред които можем само да сведем глави и да замълчим.

Пламен Дойнов не остава равнодушен и пред литературната ни история. Достатъчно красноречиви са заглавията: „Писатели подписват всичко вчера и негодуват днес“, „Без съд и присъда, или как Станислав Вихров уби Борю Зевзека на 10 септември 1944 година“, „Поети се въоръжават през септември 1944 година“. Искане се смелост и гражданска позиция да опубличностни тези факти, които години наред се носят като митология или са споделяни само „под сурдинка“. Да, може би стои въпросът: имаме ли право да развенчаваме големите си творци от миналото? Да свалим ореола от тях. Скоро прочетох една интересна мисъл, че нибът, ако се свали по-надолу, би станал примка. Толкова е крехка разликата ореол – впримчване. В текстовете на Пламен Дойнов ще стане дума и за Людмил Стоянов, и за Валери Петров, и за Юлия Кръстева. Много факти и съвестни ще подложи поетът на безпощадната дневна светлина. А един негов стих гласи така: „в историята няма чувства“. Ще ми се да завърша със стихове от две от най-личните творби на Пламен Дойнов. Като всеки човек и поет и Пламен Дойнов носи своите кръстни мъки. Той добре знае: „смъртта също е любовна раздяла“ и

*единственото му име
сам,
сам,
сам.*

РОСИЦА ЧЕРНОКОЖЕВА

Пламен Дойнов, „Влюбване в диктатора“, ИК „Несарт“, „Кралица Маб“, 2020

Развитието и обогатяването на театралното зрелище е пряко свързано с развитието на технологиите. Процесът на усъвършенстване на сценичната механизация продължава до края на 19-и век, след което сякаш достига своята оптималност. Класическият модел на сцената-кутия почти не се е променил за повече от век за сметка на множеството нововъведения в областта на сценичното осветление и прожекцията. Това се дължи, от една страна, на многото (почти безкрайни в днешно време) възможности, които технологиите предлагат като изразно средство, но и на промените в начина на живот, които внасят. Постепенно технологичните средства, като светлинни ефекти и мултимедия, се превръщат в нещо много повече от изобразителен похват – театърът ги приобщава като свой собствен, актуален език за комуникация с публиката. Използването на технологии се превръща в пробокация за режисура, сценографията и драматургията.

Създава се предпоставка за изменение на структурата на представлението, защото благодарение на технологиите реалността и илюзията се сливат в многоизмерно пространство, което се подчинява не на законите на външния свят, а на въображението, фантазията, асоциациите, усещанията. Създават се нови модели на изграждане и възприемане на театъра, провокирани от технологиите, киното и медиите.

Терминът „постдраматичен театър“ е установен от немския театрален изследовател Ханс-Тис Леман, който го използва, за да обобщи някои тенденции и стилистични направления, появили се в театъра на постмодернизма и неовангарда след 1960 г. Театърът, който Леман нарича „постдраматичен“, се основава не толкова на драмата сама по себе си, а съдържа собствена естетика на представянето, която поставя текста в специално взаимодействие с материалните изразни средства на спектакъла. Постдраматичният театър търси не репрезентация на текста, а предизвикването на цялостен ефект върху зрителя. Появата и установяването на тези явления в съвременния театър Леман обяснява с необходимостта от преосмисляне на отношенията между драмата и действието в отговор на интензивното навлизане на медиите и технологиите в живота и изкуството. Театърът намира нов език за комуникация с публиката, основаващ се на принципите на колажността, мултимедийността, интертекстуалността. Пиесите започват да се наричат „текстове за театър“, а сценографията става „пърформанс дизайн“. Структурата на представлението от гледна точка на изграждането на смисъла започва да се трансформира според тези тенденции и това оказва влияние на всички компоненти на театъра.

Съвременната сценография не просто оформя пространство, а създава „среда“, в която се търси синтез между материалното и нематериалното. Режисьорската и актьорската работа се съсредоточават върху проблема на живото присъствие, на автентичността на театралното „изживяване“, а не просто върху постановката. Драматургията, от своя страна, търси пробокация спрямо тези течения. Темите, сюжетът, действието, персонажите, структурата на текста, спецификата на езика са свързани с логиката на модела на възприемане, наложен от медиите и технологиите. В съвременните текстове често липсват ограничения по отношение на времето и пространството, липсват отправни точки за поставянето на текста на сцена, описания, ремарки. Понякога не се уточнява дори кой произнася текста или дали изобщо се произнася. Поради възможностите, с които театърът днес разполага, за драматургичните текстове отпадат почти всички ограничения по отношение на реализирането на текста на сцена. Това, естествено, води до нови идеи, нови теми, търсене на нови смисли. Изследват се нов тип взаимоотношения, нов тип персонажи, които са актуални спрямо съвременното и са провокирани от търсенето на комуникация със съвременния зрител. Много съвременни драматургични текстове доказват, че мултимедията започва да се превръща от технологично средство за изобразяване във вдъхновение в смислов план. Пример за това е пиесата „Мансарда в Париж с изглед към смъртта“ на Матей Вишнечек.

Пиесата е изградена от тринайсет сцени, в които са описани различни етапи от последните дни на философа Емил Чоран, страдащ от болестта Алцхаймер. Тези сцени са като колаж от реалността, въображението и спомените на Чоран, като границите между това кое е истинско и кое не е

Съвременните технологии и текстът за театър

са почти залчени. По необикновен начин се преплитат многообразни персонажи, образи, теми, места и времена на действие. Редуват се сцени от миналото и настоящето, от деня и нощта, от спомените и фантазиите и реалното време, на материалното и нематериалното. Действието се развива в парк, болница, апартамент, държавно учреждение, на брега на морето, градски площад, пред Елисейския дворец, на гара, в университетска аудитория, в коридори с врати и огледала и още други. Всичко това създава усещане по-скоро за филмов монтаж, отколкото за театрално действие. Авторът е заложил на използването на огромен екран на сцената, чрез който да се привнесат изображения, създадени със средства на киното и мултимедия. В случая тяхното използване е основен конструкт на смисъла и носител на някои от важните послания в текста. Това е пример за начините, посредством които мултимедията може да функционира в съвременното представяне като предложена от драмата.

В наситената с образи и послания пиеса на М. Вишнечек екранът на сцената изпълнява различни функции. Действието в пиесата е изградено изцяло на принципа на взаимодействие между актьорите и мултимедията – между реалността и света на спомените, въображението и мислите, между действителното материално пространство на сцената и пейзажите и местата, които се прожектират. Сюжетът преминава през субективната гледна точка на Чоран, така че лесно правим заключението, че всичко се случва спрямо неговите възприятия, в неговия ум. Това са неговите спомени, свързани с важни моменти от живота му, които се раздробяват, изпълзват и пренаправят под въздействието на болестта. В последните дни на Чоран се извяват най-ясно и донякъде парадоксално собствените му философски разсъждения за смъртта и екзистенциалния смисъл. Цялата пиеса е неговото пътешествие към неизбежната, присъстваща като невидим, но осезаем персонаж смърт и търсенето на все пак някакъв смисъл, който се изпълзва и разпада постоянно. Липсват причинно-следствени връзки между отделните сцени, те преминават от една в друга както самата мисъл на Чоран. Тази абстрактност сама по себе си е лишена от материалност и се проявява именно чрез мултимедията. Чоран се намира на сцената като жив човек, едновременно с това попада в нематериалните пространства, които мултимедията изгражда. Понякога се разхожда в тях, друг път безнадеждно се лута и губи в постоянно променяща се, обръкваща среда. През цялото време той не е сигурен къде се намира, нито кога, нито къде е тръгнал, нито защо. Той е безпомощен във виртуално изграден свят на собствените си обръкани спомени. Средствата на абсурдистката естетика, с които си служи пиесата градираат за сметка на логичната последователност и време-пространствените рамки. Екранът е театралната условност, през която преминава всичко това – основният топос, чрез който вътрешният свят на Чоран се изгражда и разпада пред нас.

Друг интересен пример за взаимодействието между съвременните технологии и драматургията е постановката „Хамлет“ на Елизабет Лекон и „Уустър Груп“ от 2007 г. Сцената е обградена от огромни екрани, на които се възпроизвежда видеозапис от прочутия спектакъл на „Хамлет“ от 1964 г. с Ричард Бъртън в главната роля, заснет от 17 камери. Актьорите в трупата на „Уустър Груп“

на живо пресъздават случващото се на екрана, а декорът е изграден по същия начин като използвания в оригиналния запис. Тук към един класически текст, каквато е пиесата „Хамлет“ на Уилям Шекспир, е подхотено със средствата на мултимедията като основен инструмент на интерпретация. „Уустър Груп“ изследват темите за смъртта и за предопределящото настоящето минало, които, от една страна, са водещи в текста, а от друга, възникват самостоятелно в контекста на самото представление. Във взаимовръзката между живата актьорска игра и прожектирания спектакъл-филм се зараждат нови отношения и обстоятелства, които привнасят нов смисъл към пиесата. Отношенията между сцената и екрана са подсилени и чрез специални звукови ефекти – в определени моменти гласовете на Ричард Бъртън и на Скот Шепърд (изпълняващи ролята на Хамлет) се сливат и звучат като един човек, друг път единият глас звучи като „ехо“ спрямо другия. От време на време записът спира в режим „пауза“, при което спира и действието и сцената. Чрез постигнатия синтез между двете форми на представяне се изследват възможностите на технологиите да създават нови измерения на понятията „време“ и „пространство“ в театъра. Осмислят се някои аспекти на отношенията живо – неживо, материално – нематериално, минало – настояще, технологично – оранично. Тези забвисимости се прилагат към един класически текст, намирайки в него нови значения, смисли и възможности за интерпретация.

Съвременните технологии в театъра могат да провокират драматургията да създава текстове, в които е заложена употребата им като смислов, а не само като изобразителен компонент, предлагат възможността за привнасяне на нови значения и интерпретации в класически текстове, а също така могат да бъдат отправна точка или средство за изграждане на текст за театър. Подобни практики са все още предимно в областта на експеримента, но постепенно очертават някои възможни хипотези за еволюцията на спектакъла. Виртуалните среди и компютърно създадената реалност на дигиталния театър създават нови условия за публиката и за творците. В много случаи използването на технологии – като действителен изобразителен похват или като средство за интеракция – определя правилата на представлението. Наблюдава се отдалечаване от пиесата и драматургичната интерпретация като отправна точка за създаването на спектакъла. Нещо повече, в много случаи текстът се създава в самия процес, специално за представлението, а в изграждането му могат да участват не само творците, но и зрителите – на живо по време на представлението под формата на дискусии, чрез компютърни чат програми или с уеб камери. Така зрителят се превръща от наблюдател в пряк участник в изграждането не само на формата (текста), но и на смисъла на цялото произведение.

Невъзможно е да се прогнозира до каква степен влиянието на технологиите ще преобрази и преосмисли театралната практика. Това е процес, който е също толкова динамичен в днешно време, колкото е динамично развитието на самите технологии. Безкрайните възможности, които те могат да предложат по отношение на изразността и комуникацията са предизвикателство за всички компоненти на театралното представление.

БОЯНА БЪЧВАРОВА

Премиери

КАПИТАЛ(НА) ГРЕШКА
по Йодьон фон Хорват

На 26, 27 и 28 септември в Народния театър се състоя премиерата на

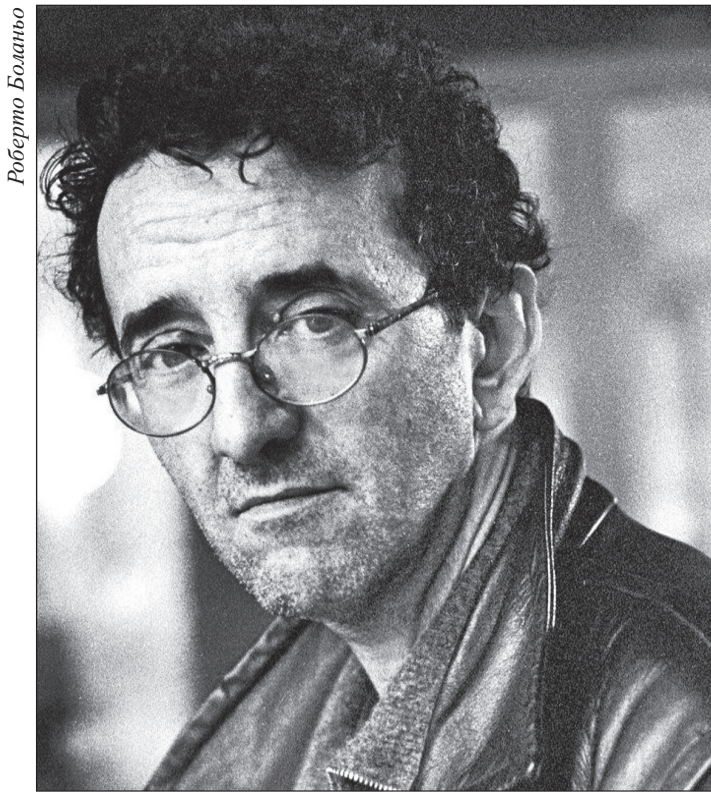
Сценичен вариант – Иван Пантелеев
Режисьор – Иван Пантелеев
Сценография и костюми – Милена Пантелеева, Елис Вели
Музика – Антони Дончев

С участието на: Радена Вълканова, Теодора Духовникова, Александра Василева, Стефания Колева, Юлиан Вергов, Христо Петков, Иван Юруков, Велислав Павлов, Димитър Николов, Антони Дончев

През изтеклата седмица имаха своите премиери и спектаклите „СЕРОТОНИН“ по романа на Мишел Уелбек на режисьора Крис Шарков в Театър „Азарян“, както и „ПОРТОКАЛОВА КОЖА“ от Мая Пелевич на режисьора Петър Денчев в Театър „Възраждане“. Очаквайте нашия отзив за трите нови постановки в следващия брой на АВ.

Роберто Боланьо

Ще опитам да забравя

Едно тяло, което се появи, докато валеше сняг
когато всички бяхме сами в парка,
на хълма зад баскетболните площадки.
Казах „спри“ и тя се обърна:
бяло лице, озарено от благородно сърце.
Никога не бях виждал такава красота.
Луната се отдалечаваше от земята;
отдалеч долетя шумът от коли по магистралата:
хората се прибираха вкъщи.
Всички живеехме в телевизионна реклама,
докато тя не отметна падащата снежна завеса
и ме остави да видя лицето ѝ:
болката и красотата на света в погледа ѝ.
Видях мънички следи по снега.
Усетих ледения вятър по лицето.
В другия край на парка
някой даваше сигнал с фенер.
Всяка снежинка беше жива.
Всяко яйце от насекоми беше живо и сънуваше.
Помислих си: сега завинаги ще бъда сам.
Но снегът валеше и валеше, а тя не си отиваше.

Едуардо Галеано (1940 – 2015) е уругвайски писател и журналист, известен с левите си политически убеждения и широка социална ангажираност към проблемите на Латинска Америка. Най-известното му произведение е „Отворените вени на Латинска Америка“ (1971), с което си навлича гнева на властта. Особено популярни са сборниците му с кратки разкази „Книга на презгърдите“, „Огледала“, „Ловец на истории“ и др. През 2010 г. изд. „Жанет 45“ издава „Футболът на слънце и на сянка“ в превод на Нева Мичева.

Едуардо Галеано

Забранени птици

Колкото и невероятно да изглежда, главният затвор по време на уругвайската военна диктатура се казваше *Libertad* („Свобода“). И колкото и невероятно да изглежда, в затвора, наречен *Libertad*, беше забранено на затворниците да рисуват и да получават рисунки на переперуди, звезди, влюбени и птици.
Един от затворниците – Дигаско Перес, учител, хвърлен в затвора заради, както каза офицерът, който го арестува, „идеологически идеи“, беше посетен от петгодишната си дъщеря Милай в неделя. Дъщеря му му донесе рисунка с птици. Тъй като птиците бяха забранени, пазачите скъсаха рисунката още на входа на затвора.
На следващата неделя момичето донесе рисунка с гървета. Понеже гърветата не бяха забранени, рисунката беше допусната. Бащата попита:
– Онези плодове, онези шарени плодове, които са там... какви са? Портокали, лимони, ябълки? Какви са?
Момичето му даде знак да замълчи:
– Шшт, тихо, глупчо, не виждаш ли, че са очи? Очите на птиците, които ти донесох скришом.

Изкуството да управляваш

Китайски император, чиято име, династия и епоха са неизвестни, повикал една вечер главния си съветник и му доверил мъката, която му причинявала безсъние. Казал

Мръсно, зле облечено

По кучешката пътека душата ми среща
сърцето. Разбито, но живо,
мръсно, зле облечено и изпълнено с любов.
По кучешката пътека, там, където никой не иска
да отиде.

Път, изминаван само от поети,
на които не остава нищо друго за правене.
Но аз имах още толкова неща за правене!
И въпреки това бях там: осъждах се на смърт
от червените и черните мравки, обикалящи пустите

села:
страхът, който се издига, докато докосне звездите.
Чилиец, учил в Мексико, може да понесе всичко,
помислих си, но не беше вярно.
През нощта сърцето ми плачеше. Реката на битието,

изричаха

трескави устни, по-късно открих, че са моите,
реката на битието, реката на битието, екстазът,
който се извива по брега на тези напуснати села.

Логици, богослови, гадатели
и разбойници изплуваха
като водна екзистенция сред метална реалност.
Само треската и поезията пробуждат видения.
Само любовта и паметта.

Не тези пътища или тези равнини.

Не тези лабиринти.

Докаато накрая душата ми не среща сърцето ми.

То беше болно, вярно е, но беше живо.

Призракът на Егна Либерман

Посещават те в най-тъмния час
всички твои изгубени любови.
Черен път, водещ към лудницата,
се открива отново като очите
на Егна Либерман,
както само очите ѝ могат
да се издигнат над градовете
и да заискрят.

И блестят отново за теб
очите на Егна
зад огнения обръч
който някога е бил черен път,
пътеката, по която си вървял през нощта,
натам и обратно,
отново и отново,
търсейки нея или може би
сянката си.
И се събуждаш тихо
а очите на Егна
са там.

Между луната и огнения обръч,
четейки любимите ѝ мексикански поети.
А Гилберто Оуен, чела ли си?,
изричат устните ти без звук,
говори дишането
и кръвта ти, която се разпръсва
като светлина на фар.
Но очите ѝ са фарът,
който прекосява мълчанието ти.
Очите ѝ, които са като идеалния
учебник по география:
картите на чистия кошмар.
А кръвта ти осветява
лавиците с книги, столовете с книги,
пода, отрупан с книги.
Но очите на Егна търсят само теб.
Очите ѝ са най-търсената книга.
Твърде късно си разбрал,
но няма значение.
В съня си отново
притискаш ръцете ѝ,
и не искаш нищо вече.

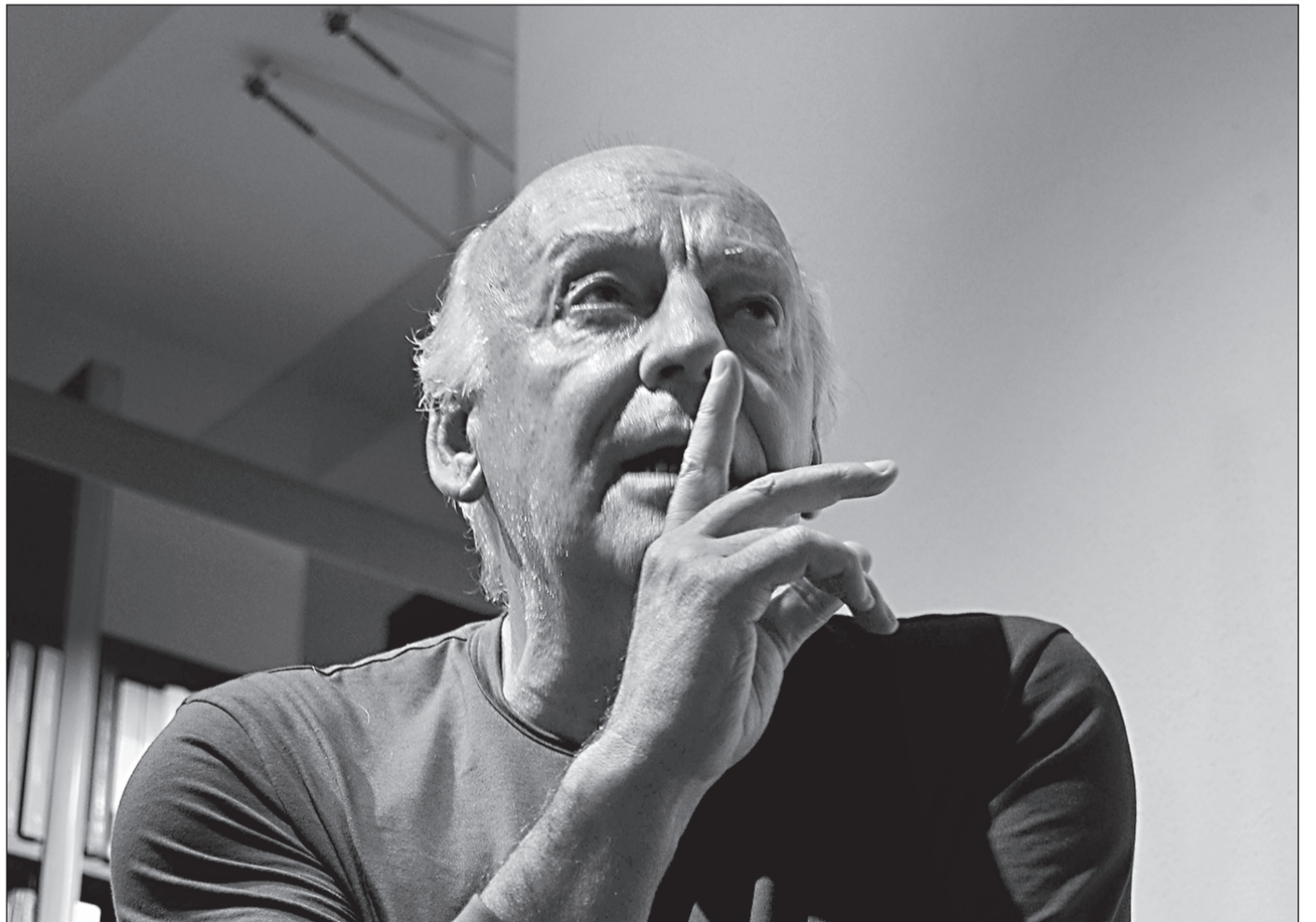
Нагезжда

Облаците се разкъсват. Тъмнината
се разтваря, бледо набраздено небе.
Това, което идва из далечината,
е слънцето. Вътрешността на облаците,
някога абсолютна, искри като кристално момче.
Пътища, покрити с клони, мокри листа, следи.
Стоях неподвижно по време на бурята,
а сега реалността се разтваря.
Вятърът изгърбва групи облаци
в различни посоки.
Благодаря на небето, че правих любов
с жените, които съм обичал.
От тъмното, бледо набраздено небе,
дните ще дойдат като крачеци момчета.

Превод от испански: ЦВЕТЕЛИНА МАРЕВА

Едуардо Галеано

му: „Никой не се страхува от мен“. Тъй като никой не се страхувал от него, никой не го уважавал. И тъй като никой не го уважавал, никой не му се подчинявал. Главният съветник помислил известно време и казал: „Липсва наказанието“. А изненаданият император отвърнал, че наказание не липсва, защото той изпраща на бесилката всеки, който не му се поклони по пътя. В отговор главният съветник му обърнал внимание на следното: „Но тези, тези са провинените. Ако само виновните се наказват, само виновните се страхуват“.

Китайският император мислил, мислил... и заключил, че главният съветник е прав. И нареждал да му отрежат главата. Екзекуцията се извършила на голям обществен площад, небесния площад, главния площад на империята. И съветникът бил първият в дълъг списък.

Превод от испански:
ЦВЕТЕЛИНА МАРЕВА

Усърдният плувец

В памет на Ивайло

Вуйчо плуваше дълго и надалече,
някъде там, при страшните бели медузи,
скачаше от бетонните плочи,
плуваше все по-нататък
и малкото му тяло се изгубваше в голямата вода;
а после, върнал се, уголемен,
лежеше върху парещия пясък и съхнеше
по мъжки със затворени очи.

Човека лесно го запомнят
с най-простите житейски удоволствия,
със свободата му
да предпочита.

Една жена веднъж разказваше

И така трендафилът наистина
не спира да цъфти в червено,
винаги се побира в дланта
и винаги окапва на втория-третия ден.

Конят с цвят на възлища
се побира точно в сайванта си
и главата му не удря навеса, и тялото му стои мирно.
Колоездачът слиза привечер за хляб
и после пак катери хълма, и после пак вечеря.

Антина Златкова

Лина

В края на всяка история
Лина влиза
както сутрин в сянката си
бледоцветна и хубава
като помежду другото
с патладжанена рокля
и разкубани плитки
с нея всичко
се заобля и окръгля
местата придобиват смисъл
мъжете придобиват имената си
сутрините са пълни
с пчелни пити
горски мъх и очакване

само Лина не знае
къде е попаднала

Магдалена

Магдалена
все е в черно
и все е в очакване
на природни бедствия
враци, котки
и любовни нещастия

вечер седи по дантели
гледа сапунки
и си мечтае
как ще дойде някой да я превземе
и после да я остави
и как ще е главна героиня
на филма си

Флора

когато излиза вечер
Флора е ношно сияние
от розови пайети
изкуствени нокти
и грим на пластове

обула си е
неприлични токчета
залепила си е
мигли с брокат
знае, че си е сложила
от всичко в повече
но обича да е пишна и розова
защото Флориан
е сив и сериозен
и непознат на тялото си

Разписанието на действията е предвидимо -
залезите са особено натрапливи,
изгревите - с цвят на слива по-приемливи.
Реката винаги шуми една и съща.

Една жена веднъж разказваше,
че цветовете ѝ били омръзнали.

Остатъчен страх

Предпочитам тишината.
Тишината не казва нищо и сякаш всичко е наред
в стаята, в тялото, в ухото.
Не искам тялото да диша за момент – да не мърда,
да стои мирно на леглото като бяло перо.
Сърцето да не се свива прекомерно.
Очите да се хлопнат,
всички мускули да сваят от себе си напрежението.

Никога достатъчно спокоен.
А някъде дълбоко къкри споменът.

Обувка

Не е като обувка думата,
да ти убива на петата и при пръстите,
свободен съм да избира и най-красивата,
излъскана със кадифени връзки,
и даже бързам да вървя пред хората
и бързам да им се похваля.

Но щом се прибера след дългия си ден
се вглеждам, за да забележа раничка

и малко кръв по бежовия плат,
и се ядосвам в себе си и мисля:
досуц е думата като обувка.

Упорство

Една четвъртък вечер хванах себе си да мисля:
какво упорство е това,
да искаш да излезеш от окото на кокошката,
която кротко обикаля двора,
която тихичко кълве просото си,
когато дойде тъмното, от само себе си
се скрива в курника и чака новия си ден.
Въобще кокошката не осъзнава своята висша
привилегия да не говори и да не нарича с думи
петела, гъската, човека,
да не изрича тягостните напъни във полога,
когато слънцето я пари по перата.
Тя също има своите страхове
от белки, златки, съсели и порове,
и също ги обича жълтите новоизлюпени
и приласкава под голямото крило.
Понякога съм виждал даже
скача от оградата и литва чак
до близкото дърво кокошката.

Упорство е да искаш да излезеш от лалето,
от тихата му жълта горделивост,
упорство да излезеш и от камъка
от хладната му вечност.
Упорство е да бъдеш сред човеците,
оранжевата кожа и присъствието им.
Упорство е – захвърлил цялата природа,
наричаш себе си човек и вече си оплетен в думи.

Фотография: Мартин Гергов

Нено

Нено все изпуска нещо:
метрото
ключовете
шансове

забравя сметките за ток
грейките
и рождените дни
на приятелите си

Нено е винаги в търсене
на нещо зад кадъра
какво е снимал на преден фон
е често размазано и неясно

кураторите го наричат талант
докторите – далекогледство

Алесандро

когато е пиян
в средата на деня
или седмицата
Алесандро мисли най-често
за най-първата си жена:
една проститутка
на която го заведе
старомодният му баща
един ден по обед

Алесандро беше на 17
кожата ѝ светеше като пълнолуние
в стаята миришеше на тамяна
и на ароматизатор-борче за автомобили
жената беше средна
по възраст и хубост
Алесандро очакваше
някакво откровение
и още го търси

Маргарита

откакто не може да ходи
Маргарита брои дните си
на обратно:
от попарата
с която е закусила вчера
през туристите на 1960-те
варени на двора
през югославското радио
градската баня
басмите
хляба с картофи
през виенските вурстчета
и мъжете с бомбета
до бомбардировачите
от лятото на 1943-та

преди това е мъглата
която изяде майка ѝ

Лилия Трифонова: Чета АВ и разбирам малко повече

На 11.02.2020 отпразнувахме 29-ия рожден ден на „Литературен вестник“. До навършването на неговата кръгла годишнина ще излиза рубриката „Лице на броя“. Тук ще срещнем автори, читатели, приятели на вестника, които ще довършат по своеобразен начин изречението „Чета АВ...“. Защото АВ е вестникът с хиляди лица.

Фотография: Камелия Спасова

Лилия Трифонова

Ярка ръкавица, бавен амур

Бързай, Ярба, увий ябълките в кърна и излизай.
Няма да закъснееш, все така си хубава, няма нужда
да се преобличиаш,
ведра стой и чисто остави лицето си,
не закривай с грим мраморната си кожа,
напоследък е все по-лесно да забравяш за макияжа.
Обуй есенните си обувки в декемврийската сутрин,
за да пропускат хладен въздух
между летните ти чорани.
Зимата не ти влияе, Ярба, каза ми го насън,
аз съм от топлокръвните славянки,
докосни ме лятно време, ще си помислиш, че кожата
е от най-устойчивите материци, по-издръжлива
от всички други
органични форми,
докосни ме сега, и ще забравиш защо са били
изобретени парното,
климатиците и ношните духалки.
Грее реотанът на кожата ти, Ярба, дори нямаш
нужда от дрехи,
но какво да се прави – социалното съществува, за да ти
носи закрила
от онези, които не те заслужават.
На никого друго не приличаш, Ярба,
макар че те сравняват с Малена, със Саломе,
библейска ли си, модерна ли, родена си да пренаписваш
канона.
Биха те възпели деветдесетте, ако беше жена тогава,
тъкмо си обличала първоучебния сукман, когато
казваха,
че краят на света ще настъпи с новото хилядолетие.
И ако не за друг, то за родителите си, ти предизвика
кълбото
да има смисъл да се върти.
И гледам снимките ти като бебе, Ярба,
очите са същите: само избрани чифтове носят живец
на черната смола,
такива чифтове блестят във всяка възраст,
такива има Каварджикова, такива имала Коканова,

те ще са ти единствен свидетел, когато се погледнеш
в огледалото
след години за последен път.
Името ти не е тукашно, Ярба, макар че си родена тук,
беше казала, за мен българският е роден, но съм дете
на два континента,
езикът е един, тялото-световно, макар плътта ми
да е създавана на нячия земя.
И ако генеалогията ти е под въпрос, то наличието ти
е неоспоримо.
Дръж музите, изкуствата и синестезията в себе си,
Ярба,
прибери ги при ябълките в кърната,
излизай и раздавай на хората по раковска, графа
и цар освободител
плодовете на струните от арфата си, Ярба.

Сънят на Офелия

Двамата с него я познаваме като родители,
макар че няма майка,
с бащата знаем какво се случи.
Като жива не беше забележителна,
няма защо да кръщавате децата си така,
друго е Албена, там именувайте на воля,
там наследственото не личи.
Нашето момиче беше предопределено
да е корифей на смъртта,
да се носи обратно на Вирджиния,
леко, леко по водата, като че не в река,
а по повърхността на Марианската падина,
с излети вътре счупени пясъчни часовници от сол.
Носй се отгоре, Офелия, докато спиралата не поеме
цялото ти родословно дърво.
Реката тече на слоеве,
така че между тях двете и почвата
в мътната им река дремят
пластовете епохи и общият край,
и ако жените можеха да се кръщават
post-mortem оооооофелия е достойно да се гравира
върху мрамор,
но не за това беше мисълта.

Последният ѝ ден изкупи всичката ѝ скука,
и тъй както отварянето на седмия печат
небето укроти и смълча ада за половин час,
така Офелия заспа за тридесет минути.

И беше ѝ се случвало ако се унесе на необичайно място
да има ярки сънища, по-остри от сепсис,
този път тя заспа в своето си легло,
и затръбиха за друга пиеса, където
имаше жива майка, бащата починал
и ръка на майка в ръка на гъщеря даваше
незабравки, теменуги и стръкчета лавандула,
да раздава на верните любовници, сама да ги избира,
в нея принцът беше умрял преди началото,
замъкът гореше, подпален от театрална трупа
която хвърляше ези-тура за бъдещето на държавата.
Само една стая беше виснала необлизна от пламъците
над останките на случайната държава,
само една стая, в която тя сама да пренаписва
вариантите си,
да чете, да чете, а когато се разболееше, да помни още,
все повече
черно-белите си кошмари и как първата любов я научи
да плува,
как се дави по спирала надолу докато черни и бели ивици
се слепят,
и тя и тук се спомине, но обяна в сиво.
Тогава щеше да се смири,
че повечето черти на характера са наследствени,
и дори сън в съня не можеше да ги промени,
затова по-добре да си остане цветна.
Тя се събуди.

Миле я показа пространствено,
а аз много се изморих,
аз съм почвата на гръното на реката,
и ги виждам двете сестри:
гледаат авторка и героиня през себе си,
гърбовете им са един срещу един друг,
през сребристи ириса порят по течението.
Удавничките текат по хоризонтала,
удавничките вече ги няма.